

ГЕОДЕМОГРАФІЧНІ УСТАНОВКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В статті розглядаються окремі аспекти демографічного прогнозування, зокрема уподобання студентської молоді щодо майбутнього місця проживання, середнього віку одруження, очікуваного рівня народжуваності, а також вплив матеріального становища батьківської родини на кількість дітей в молодих сім'ях.

Постановка проблеми. Досить тривалий час в Україні спостерігається зменшення чисельності населення як внаслідок зниження тривалості життя і стрімкого падіння народжуваності, так і від'ємного сальдо міграцій. Ці показники стали характерними ознаками демографічних процесів упродовж останніх двох десятиріч, що дає підстави для висновку про наявність у країні демографічної кризи. Оскільки запорукою збільшення чисельності населення в майбутньому є демографічна поведінка сімей репродуктивного віку, було вирішено провести експериментальне дослідження у вигляді анкетування серед студентської молоді з метою з'ясування її демографічних установок.

Мета дослідження: геодемографічне прогнозування та пошук шляхів виходу з демографічної кризи. Досягнення цієї мети передбачало проведення анкетування серед студентської молоді; здійснення порівняльної характеристики місця народження респондентів та їхніх уподобань щодо майбутнього місця проживання; дослідження впливу статевої ознаки на вік одруження та очікувану кількість дітей у сім'ях опитуваних; з'ясування рівня дотримання здорового способу життя студентами та його впливу на репродуктивне здоров'я молоді; визначення провідних факторів, від яких найбільше залежить кількість дітей у сім'ї; розробка системи заходів для позитивного регулювання геодемографічної ситуації в регіоні.

Викладення основного матеріалу. В сучасному світі спостерігається стрімка зміна пріоритетів суспільного розвитку, ускладнення соціально-економічних умов життя, що веде до переоцінки життєвих позицій людей, а також до нового бачення геодемографічних процесів та сімейних стосунків. Виходячи з цього, постає ціла низка актуальних питань: «Що сьогодні визначає геодемографічну поведінку населення, особливо сучасної молоді? Яке її ставлення до шлюбу та бачення «ідеальної сім'ї»? Якою буде репродуктивна поведінка молоді у майбутньому? Від яких факторів, на думку молоді, залежить кількість дітей у сучасній сім'ї? Яких змін потребує демографічна політика держави?» Для отримання відповідей на всі ці запитання були проведені емпіричні дослідження на базі чотирьох ВНЗ Сумської області: Сумського

державного педагогічного університету (СумДПУ) ім. А.С. Макаренка, Української академії банківської справи Національного банку України (УАБС НБУ), медичного інституту Сумського державного університету (СумДУ) та Сумського національного аграрного університету (СНАУ). В анкетуванні брали участь 800 студентів (по 200 осіб з кожного ВНЗ) віком від 16 до 25 років.

Анкета мала стандартну структуру і складалася з таких компонентів: звернення, основної та демографічної частин. Запитання в ній були закритого, напівзакритого та відкритого типу, а також пропонувалося подавати відповідь за допомогою кількісної шкали (наприклад, ранжування факторів, що впливають на очікувану кількість дітей у сім'ї). Фактори відтворення населення в анкеті наводилися за джерелом [2].

Серед опитаних переважають респонденти жіночої статі (див. табл. 1), особливо це помітно в студентському колективі педагогічного університету.

Таблиця 1

Статева структура респондентів (у %)

Вищий навчальний заклад	Стать	
	жінки	чоловіки
СумДПУ ім. А.С. Макаренка	73,5	26,5
УАБС НБУ	72	28
Медінститут СумДУ	67	33
СНАУ	61,5	38,5
Разом	68,5	31,5

Слід наголосити, що серед чотирьох ВНЗ найбільшу частку сільських студентів має саме педагогічний університет (46%). Але за результатами опитування більшість з вибіркової сукупності планує проживати в місті. Лише невеликий відсоток молоді бажає повернутися в село (рис. 1).

Цікаво відзначити те, що 2,5% студентів СНАУ, які народилися і проживають у місті, бажають у майбутньому переїхати до села. У медінституті лише деякі сільські студенти хочуть повернутися додому (2%). Бажання переїхати до села пояснюється обраною професією: одні мріють працювати у сільському господарстві, а інші прагнуть підвищити рівень медичного обслуговування у сільській місцевості.

За результатами анкетування всі студенти Сумського національного аграрного університету в майбутньому планують мати власну сім'ю. За підрахунками середній вік одруження респондентів цього університету становить приблизно 25 років.

Дещо інша ситуація спостерігається у СумДПУ ім. А.С. Макаренка. Три особи жіночої статі (1,5%) взагалі не планують виходити заміж. 3% респондентів вже одружилися (вийшли заміж) у віці 19-22 років. Середній вік одруження студентів-педагогів дещо нижчий, ніж в аграріїв, і сягає 24 роки.

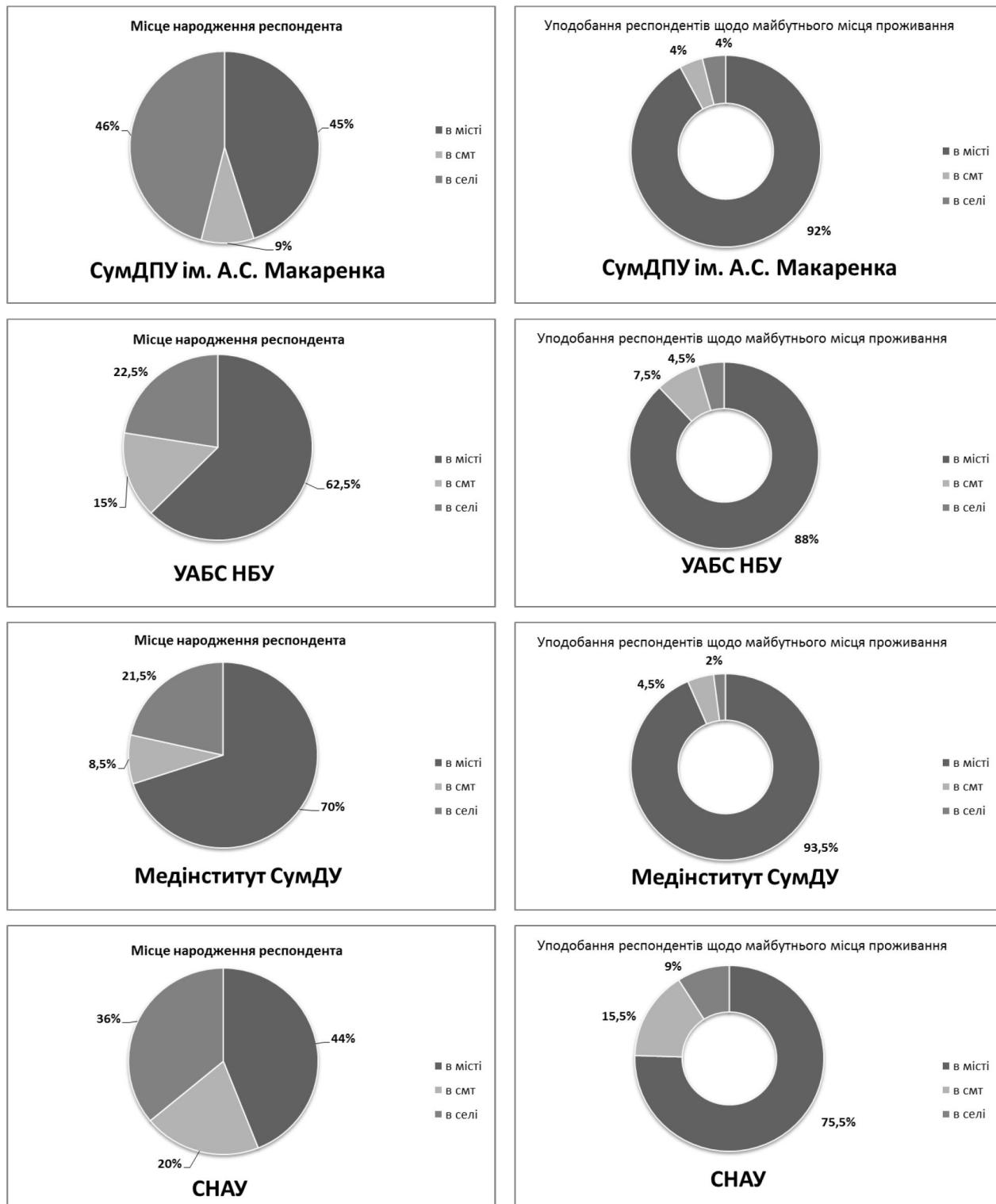

Рис. 1. Порівняльна характеристика місця народження респондентів та їхніх уподобань щодо майбутнього місця проживання

У банківській академії середній вік одруження студентів такий самий, як і в СумДПУ ім. А.С. Макаренка. 100% студентської молоді УАБС НБУ вже одружилися (вийшли заміж) або планують мати в майбутньому власну сім'ю.

Хоча середній вік планованого одруження опитаних у медінституті респондентів такий самий, як і в СНАУ (25 років), але більша частка студентів (57,5%) планують одружуватися у віці 25-30 років. Є студенти, котрі планують створити власну сім'ю у 35 років (1% опитаних у медінституті СумДУ). Порівняно з іншими ВНЗ цей інститут вирізняється найпізнішим віком вступу до шлюбу. Це можна пояснити тривалим часом навчання студентів-медиків.

Більшість опитаних респондентів у період навчання проживають в гуртожитку (рис. 2). Слід зазначити, що студенти, які вже одружені і мають дітей, віддають перевагу спільному проживанню з батьками, що пояснюється допомогою останніх у вихованні дитини. Молоді подружжя, які не мають поки що дітей, бажають проживати окремо від батьків.

В середньому студентська молодь всіх чотирьох університетів планує мати 2,06 дитини за все життя. Водночас серед опитаних в СНАУ виявилися майбутні «рекордсмени», які бажають мати від 3 до 7 дітей (загалом майже 20% масиву опитаних хочуть мати багатодітну сім'ю). В педагогічному університеті дві респондентки назвали цифри 4 і 5 дітей відповідно. Перевагу багатодітним сім'ям віддають особи жіночої статі. Цікаво, що прихильники багатодітних родин ведуть здоровий спосіб життя і вважають психологічний та релігійний фактори відтворення населення найвпливовішими.

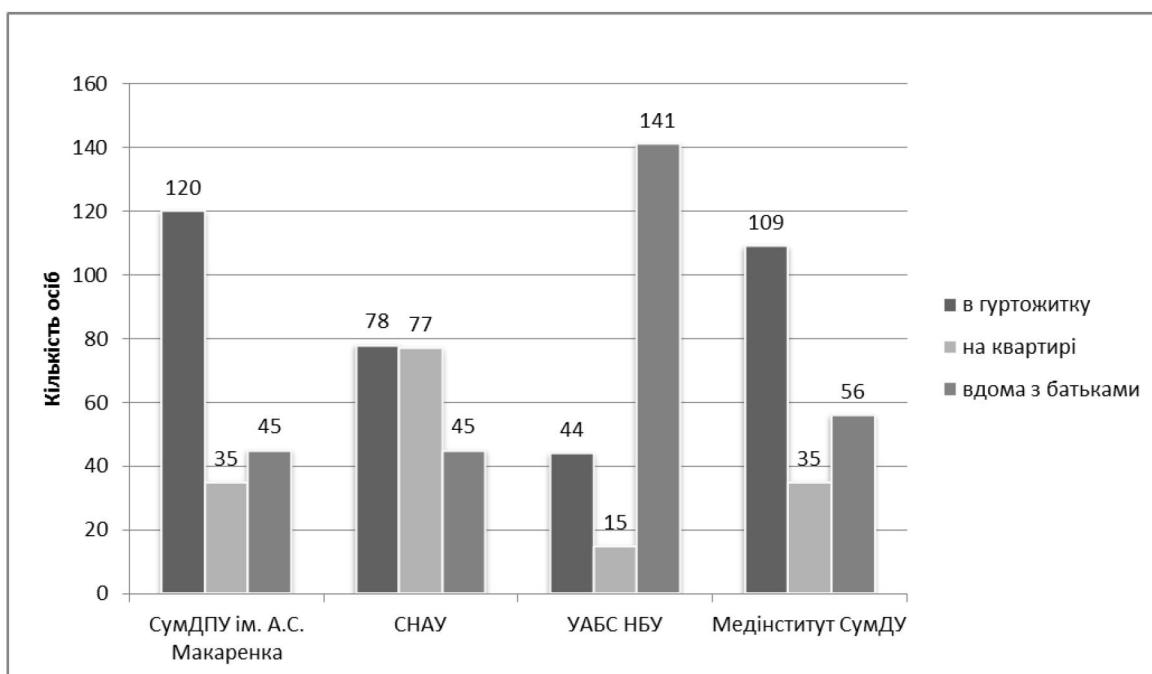

Рис. 2. Місце проживання студентів у період навчання

В УАБС НБУ навчається студент, який планує одружитися в 40 років і бажає мати 10 дітей у власній сім'ї. Спочатку виник сумнів у достовірності даної відповіді на запитання анкети, але перегляд ранжування факторів, від яких, на думку респондента, залежить кількість дітей в родині, виявив, що опитуваний поставив на перше місце релігійний фактор, а на друге – психологічний. Отже, в даному конкретному випадку можна передбачити потужний вплив певної конфесії, що підтримує високу народжуваність.

Репродуктивне здоров'я кожної людини залежить від багатьох чинників, але його основою виступає здоровий спосіб життя. Повне дотримання здорового способу життя умовно включає в себе: режим дня, збалансоване харчування, фізичну активність, достатню тривалість нічного сну, невживання алкоголю, наркотиків тощо [1]. Переважна більшість опитаних студентів ведуть частково здоровий спосіб життя, лише мізерна частка вибіркової сукупності взагалі не дотримується його принципів (рис. 3).

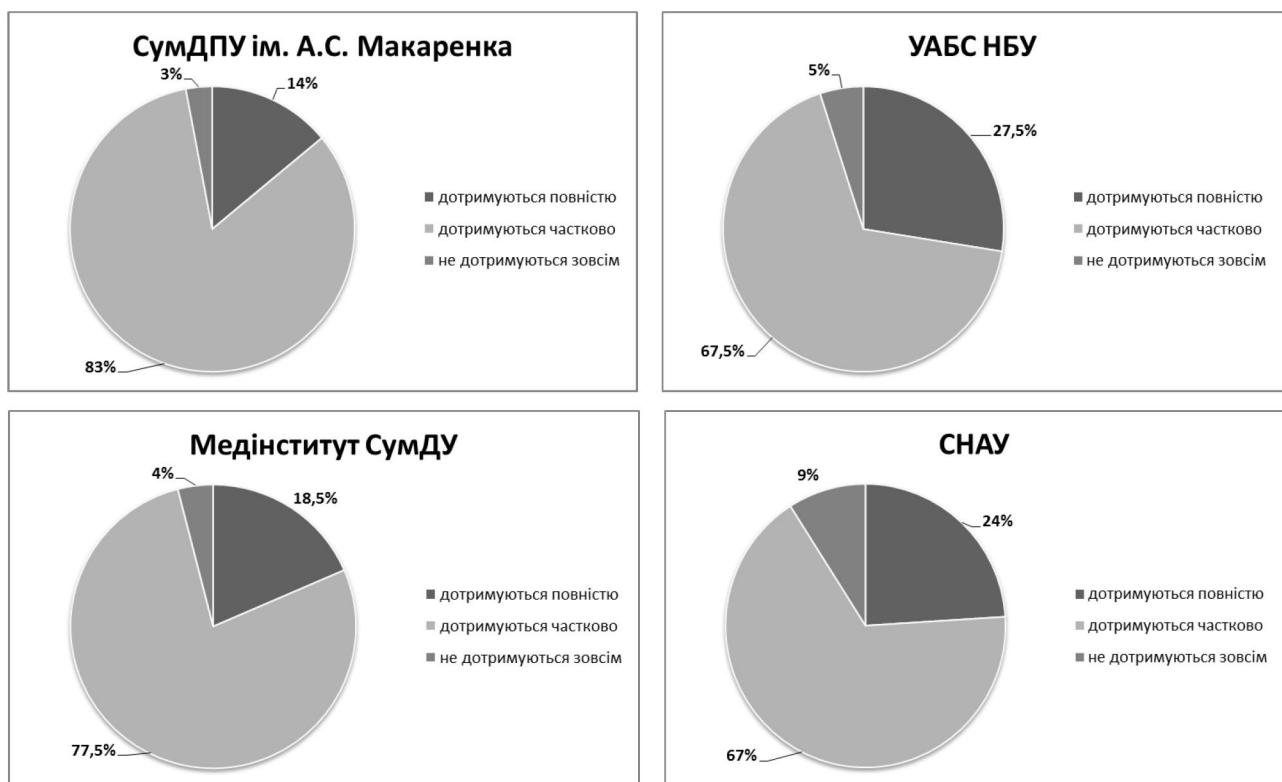

Рис. 3. Частка студентів, що дотримуються здорового способу життя

Щодо вибору факторів, від яких, на думку опитуваних, залежить кількість дітей у сім'ї, то найбільшу перевагу студентська молодь віddaє матеріальним умовам життя (респонденти всіх чотирьох ВНЗ поставили цей фактор на перше місце), зайнятості у суспільному виробництві, впливу соціально-економічних потрясінь та психологічним аспектам (див. рис. 4).

Цікаво, що більшість студентів, які планують мати власну багатодітну сім'ю, сьогодні мають батьківські родини з достатком вище середнього рівня. Натомість молодь, яка має низький матеріальний статус (як власний, так і батьківської родини), планує мати лише одну дитину. Отже, можна стверджувати, що матеріальне становище батьківської сім'ї прямим чином позначається на кількості майбутніх дітей в студентських сім'ях.

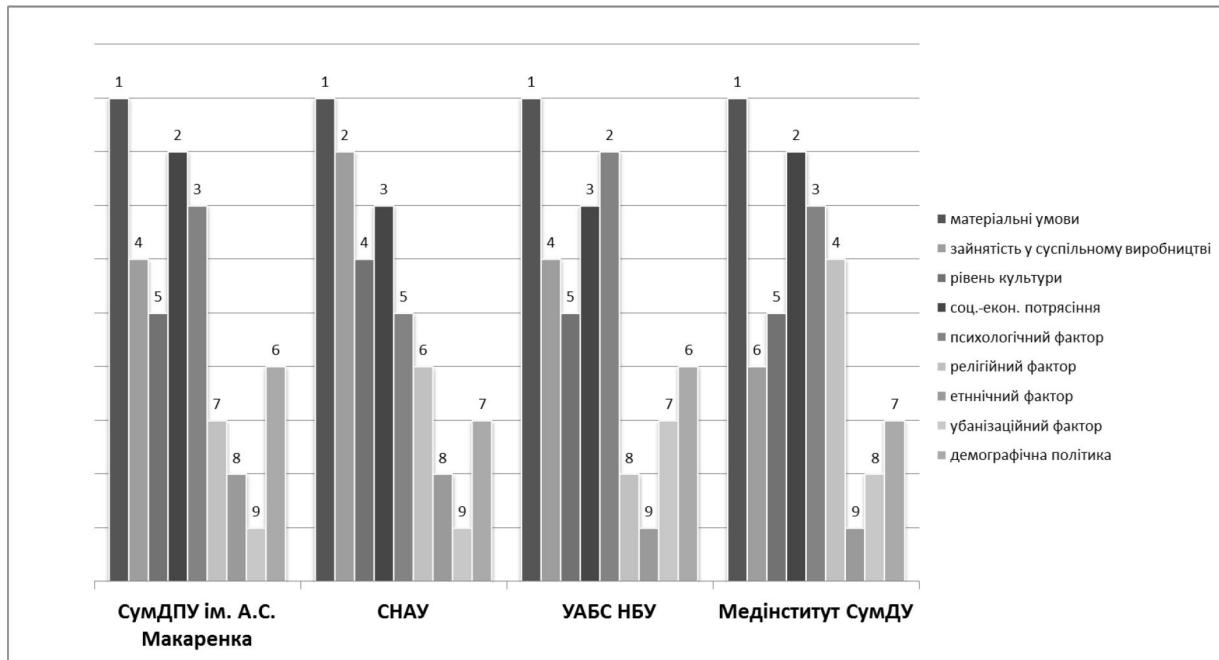

Рис. 4. Ранжування факторів впливу на кількість дітей у сім'ї

Примітка: номер над кожним стовпчиком в діаграмі означає місце (ранг) даного фактору відтворення населення з погляду його впливу на збільшення народжуваності (1 – найбільш впливовий фактор, 9 – найменш впливовий)

Стосовно ж оцінки демографічної політики держави, то студентська молодь вказує її найбільш ефективні заходи – покращення житлових умов молодих сімей та пропозицію першого місяця роботи для випускників ВНЗ. Саме це, на думку респондентів, є основним пріоритетом для формування нових багатодітних і міцних сімей.

В ході дослідження були встановлені деякі відмінності між особами, котрі бажають мати багатодітну сім'ю, особливо між респондентами жіночої та чоловічої статі. Цікаво, що 12,1% осіб жіночої статі порівняно з 6,4% чоловічої (від загальної кількості опитаних студентів), планують у майбутньому мати від трьох і більше дітей. Така різниця дає підстави стверджувати, що респондентки мають більший рівень усвідомленості та сформованості почуття батьківства. Саме ця ознака деяким чином впливає на коефіцієнт фертильності, який у осіб жіночої статі становить 2,02. Найгіршими виявилися демографічні установки у студентів СумДПУ ім. А.С. Макаренка (коефіцієнт фертильності – 1,98), а

найкращими – у СНАУ (2,10). Останній факт опосередковано підтверджує значну геодемографічну роль фактору урбанізації – як з позицій впливу на народжуваність, так і на напрямок міграцій.

Висновки. Отже, отримані дані певною мірою є пессимістичними. Для досягнення стандартів хоча б простого відтворення населення треба, щоб коефіцієнт фертильності перевищував 2,15. Сучасна молодь має дещо нижчі демографічні установки.

Для стимулювання якомога більшої народжуваності серед молоді з боку держави треба внести певні зміни в демографічну політику і реалізувати їх якомога швидше. До цих змін можна віднести: збільшення кількості місць працевлаштування для випускників ВНЗ, покращення житлових умов молодих сімей, збільшення розмірів матеріальної допомоги при народженні дитини (особливо – третьої та наступних), жорсткий контроль екологічної ситуації, доступне та якісне медичне обслуговування населення, а також суттєве поліпшення соціальної інфраструктури. Не слід забувати і про роль зовнішніх і внутрішніх міграцій у регулюванні чисельності населення та його статево-вікової структури, а також у забезпеченні господарського комплексу країни якісними трудовими ресурсами.

Література

1. Огнєв В.А. Соціально-психологічні особливості способу життя студентів і їх вплив на здоров'я [Текст] / В.А. Огнєв, Н.О. Галічева, К.М. Сокол // Експериментальна і клінічна медицина. – Харків: Харківський національний медичний університет, 2012. – № 1 (54). – С. 164-169.
2. Сюткін С.І. Географія населення: Курс лекцій для студентів природничо-географічних факультетів педагогічних інститутів. – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2002. – 80 с.

Summary

S.P. Skorohod, S.I. Siutkin. **Geogemographic Guidelines od Students in Sumy Region.**

The article outlines some aspects of demographic forecasting, such as preferences of students for the future residence, average age of marriage, expected birth rate and the impact of financial status of parental family on the amount of children in young families.

УДК 911.3:338.47:303.7

Є. В. Ігнатенко

ЕВОЛЮЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ НА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ІНФРАСТРУКТУРА»

В даній статті зроблена спроба розкрити зміст поняття “інфраструктура” на основі аналізу вже існуючих підходів. Проводиться аналіз еволюції наукової думки щодо розуміння сутності поняття «інфраструктура».

Постановка проблеми. Термін «інфраструктура» сьогодні широко використовується в суспільно-географічних, економічних, логістичних